

“ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ” και “ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ”

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΑΝΑΡΤΗΣΗΣ: 2-5-2025

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΟΚΤΩ(8)

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, Επιστολή στον Μεννοικέα, 122

Μήτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν· οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἐστὶν οὔτε πάρωνος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαίνειν. Ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίος ἐστὶν τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν ἢ μηκέτι εἶναι. Ὡστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ καὶ γέροντι, τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων, τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ᾗ διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. Μελετᾷ οὖν χρὴ τὰ ποιοῦντα τὴν εὐδαιμονίαν, εἴπερ παρούσης μὲν αὐτῆς πάντα ἔχομεν, ἀπούσης δὲ πάντα πράττομεν εἰς τὸ ταύτην ἔχειν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικὰ Νικομάχεια Β1, 1-2

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσῆς, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δὲ ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνειν ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ’ ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ’ ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθείη. Οὗτ’ ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειουμένοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν.

A1. α. Δίπλα σε κάθε μια από τις παρακάτω περιόδους λόγου να γράψετε Σ, αν είναι σωστή, ή Λ, αν είναι λανθασμένη, με βάση τα κείμενα που δίνονται. Για κάθε μια από τις απαντήσεις να γράψετε το απόσπασμα του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνει. (μον.6)

α. Κανείς να μην δυσανασχετεί να φιλοσοφεί, όταν είναι νέος, ούτε να αναβάλλει την άσκηση της φιλοσοφίας, όταν είναι γέρος.

β. Η διανοητική αρετή γεννιέται εκ φύσεως και αυξάνεται με τη διδασκαλία.

γ. Όσα όντα έχουν εκ φύσεως την ιδιότητα να ακολουθούν μια συγκεκριμένη πορεία, αυτή δεν μπορεί να μεταβληθεί με τον εθισμό.

A1.β. Να γράψετε πού αναφέρονται οι υπογραμμισμένοι όροι των προτάσεων. (μον.4)

Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα

Μονάδες 10

B1.

α. Να εντοπίσετε την αναλογία που χρησιμοποιεί ο Επίκουρος στο πρώτο κείμενο. Σε ποιες πιθανές ενστάσεις ή αντιρρήσεις επιχειρεί να απαντήσει ο Επίκουρος με τον αναλογικό συλλογισμό; (μον.5)

β. Αφού ορίσετε τις ηθικές αρετές, να γράψετε ποια είναι, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η σχέση τους με τη φύση. Να εντοπίσετε τις φράσεις του κειμένου που περιγράφουν τη σχέση φύσης και αρετής. (μον.5)

Μονάδες 10

B2. Ο Μίμνερμος έζησε και έδρασε ποιητικά το δεύτερο μισό του 7^{ου} αιώνα π.Χ. Στην ελεγεία που ακολουθεί παρατίθενται κάποιες σκέψεις του ποιητή για τα νιάτα και τα γηρατειά.

Λίγο κρατούν, σαν όνειρο, τα λατρευτά τα νιάτα·
τ' άχαρα κι άσχημα γεράματα, νά τα,
στο κεφάλι μας κρέμονται πάνω,
μισερά κι αλάτρευτα συνάμα,
που αγνώριστο κάνουν τον άντρα σαν ξεχυθούν,
και του χαλούν τα μάτια και τα φρένα.

Μ. Ι. Μπαχαράκης

Αφού διαβάσετε το ποίημα:

α. να περιγράψετε και να αιτιολογήσετε σύντομα τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητή.

β. να εξηγήσετε πώς η φιλοσοφία του Επίκουρου θα τον βοηθούσε στο να ελέγξει και να διαχειριστεί σωστά τα συναισθήματά του.

Μονάδες 10

B3.α. Να γράψετε μία σύνθετη λέξη της Νέας Ελληνικής με πρώτο συνθετικό καθεμία από τις παρακάτω λέξεις των αρχαίων κειμένων: ψυχήν, ὅμοιος, πλεῖον, ἄλλως, πῦρ

B3.β.

Ποιες από τις παρακάτω λέξεις συνδέονται ετυμολογικά με τη μετοχή παρεκκλῖνον:

- α. παράκληση
- β. έγκλιση
- γ. κατάκοιτος
- δ. επικλινής
- ε. συγκλητικός

Ποιες από τις παρακάτω λέξεις συνδέονται ετυμολογικά με το απαρέμφατο παρεληλυθέναι:

- α. ετυμηγορία
- β. εξιτήριο
- γ. ισθμός
- δ. προσόν
- ε. προσιτός

B4.α. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:

1. Ποιος παράγοντας επέδρασε καθοριστικά στη διαμόρφωση της σκέψης του Αριστοτέλη τα πρώτα χρόνια της παραμονής του στην Ακαδημία;

- α) Η παρουσία του Πλάτωνα και της επιστημονικής κοινότητας.
- β) Η ακαδημαϊκή φήμη της Ακαδημίας και η σύνδεση με τον Εύδοξο.
- γ) Η απουσία του Πλάτωνα και οι ευκαιρίες για διαφορετικές επιδράσεις.

2. Ποια ήταν η κύρια αιτία για την οποία ο Αριστοτέλης είχε λίγους φίλους και πολλούς εχθρούς;

- α) Η έντονη διαφωνία του με τον Πλάτωνα.
- β) Η κριτική του απέναντι στους συναδέλφους του και η βαθιά πίστη του στην αλήθεια.
- γ) Η αυστηρότητά του ως δάσκαλος.

3. Ποιος ήταν ο λόγος για τον οποίο ο Αριστοτέλης ανέλαβε την αγωγή του Αλέξανδρου;

- α) Η πρόσκληση του Φίλιππου, βασιλιά της Μακεδονίας.
- β) Η προσωπική του επιθυμία να εκπαιδεύσει τον Αλέξανδρο.
- γ) Η ανάγκη του Αλέξανδρου για φιλοσοφική καθοδήγηση.

4. Ποιες ήταν οι ιδέες του Δημόκριτου για την ευδαιμονία;

- α) Η ευδαιμονία είναι αποτέλεσμα εξωτερικών αγαθών, όπως τα πλούτη και η δύναμη.
- β) Η ευδαιμονία και η κακοδαιμονία είναι καθαρά ζητήματα που αφορούν την ψυχή του ανθρώπου.
- γ) Η ευδαιμονία είναι μια φυσική κατάσταση που δεν επηρεάζεται από τις πράξεις του ανθρώπου.

5. Τι ρόλο παίζει το "έπιθυμητικόν" μέρος της ψυχής σύμφωνα με τον Αριστοτέλη;

- α) Είναι υπεύθυνο για την ορθή σκέψη και τη λογική δράση του ανθρώπου.
- β) Σχετίζεται με τις ηθικές αρετές και τον χαρακτήρα του ανθρώπου.
- γ) Είναι το μέρος της ψυχής που αφορά τη διατροφή και την ανάπτυξη του ανθρώπινου οργανισμού.

B4.β. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω διατυπώσεις ως ορθές ή λανθασμένες.

- 1. Η μέθοδος του Πρωταγόρα είναι παρόμοια με τη σωκρατική, καθώς και ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί τις ερωτήσεις για να φτάσει στην αλήθεια.
- 2. Ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί τον μύθο για να αναδείξει τις απόψεις του, ενώ ο Πλάτωνας τον χρησιμοποιεί για να συμπληρώσει μία φιλοσοφική απόδειξη.
- 3. Η τάξη των δημιουργών είναι η μικρότερη και η πιο ευκατάστατη στην πλατωνική Πολιτεία.
- 4. Η κορωνίδα της εκπαιδευτικής πορείας των φυλάκων στην Πολιτεία είναι η πενταετής σπουδή της φιλοσοφίας, που αρχίζει από τα 35 τους χρόνια.
- 5. Σύμφωνα με τον Ηράκλειτο η υπέρβαση των ορίων είναι θεμιτή και επιτρεπτή.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφώντας, Ἀπομνημονεύματα, Α, ΙΙΙ, 5-6

Ο Ξενοφών στο έργο του Ἀπομνημονεύματα υπερασπίζεται τον δάσκαλό του Σωκράτη, προσπαθώντας να αποκρούσει τις κατηγορίες εξαιτίας των οποίων καταδικάστηκε σε θάνατο. Παράλληλα, εξετάζει συγκεκριμένες πτυχές της διδασκαλίας και της ζωής του, προσπαθώντας να δώσει μία όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τον Σωκράτη.

Διαίτη δὲ τήν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα ἧ χρώμενος ἂν τις, εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἴη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. Οὕτω γὰρ εὐτελής ἦν, ὥστ'οὐκ οἶδ' εἴ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. Σίτω μὲν γὰρ τουσοῦτω ἐχρῆτο, ὅσον ἡδέως ἦσθιε, καὶ ἐπὶ τοῦτο οὕτω παρεσκευασάμενος ἦει ὥστε τήν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὄψον αὐτῷ εἶναι· ποτόν δέ πᾶν ἡδύ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῶη. Εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἐλθεῖν, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάσσασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπίμπλασθαι, τοῦτο ῥαδίως πάνυ ἐφυλάττετο. Τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν μηδὲ διψῶντας πίνειν· καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλὰς καὶ ψυχὰς ταῦτ' ἔφη εἶναι. οἷεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὥς ποιεῖν τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσιν· τὸν δὲ Ὀδυσσεά Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνη καὶ αὐτὸν ἐγκρατῇ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὤν.

ὁ εὐτελής : λιτοδίαιτος, αυτός που έχει λίγα έξοδα

τό ὄψον : ορεκτικό, προσφάι

ἐργώδης, -ες : δύσκολος

ὑπὲρ τὸν κόρον : υπερβολικά, πάρα πολύ

ὑποθημοσύνη: συμβουλή, παραίνεση

ὁ ὤς: ο χοίρος

Γ1. Να μεταφράσετε το απόσπασμα: «Διαίτη δὲ τήν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε ... τοῦτο ῥαδίως πάνυ ἐφυλάττετο»

Μονάδες 20

Γ2 Να παρουσιάσετε αξιοποιώντας τις πληροφορίες του κειμένου τη σχέση του Σωκράτη με την τροφή και το ποτό.

Μονάδες 10

Γ3.α. «καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλᾶς καὶ ψυχᾶς ταῦτ' ἔφη εἶναι»: **Να μεταφέρετε τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό. (μον.3)**

Γ3.β. Να βρείτε δύο επίθετα τρίτης κλίσης θετικού βαθμού και να γράψετε την ίδια πτώση και το ίδιο γένος στον συγκριτικό βαθμό. (μον.2)

Γ3.γ. διάγοι, χρώμενος, ἐσθίειν: **Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στον αντίστοιχο τύπο του αορίστου. (μον.3)**

Γ3.δ. ἀπορήσειε, ἦει: **Να γράψετε τον αντίστοιχο τύπο του ενεστώτα. (μον.2)**

Μονάδες 10

Γ4.α. Να αναγνωρίσετε τη λειτουργία των υπογραμμισμένων πλάγιων πτώσεων στις περιόδους που δίνονται:

«Διαίτη δὲ τήν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα ἢ χρώμενος ἂν τις, εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι»

«τὸν δὲ Ὀδυσσεὰ Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνη καὶ αὐτὸν ἐγκρατῇ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὤν»(μον.3)

Γ4.β. Εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἐλθεῖν: **Να εντοπίσετε την απόδοση της δευτερεύουσας υποθετικής πρότασης, να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο που σχηματίζεται και να τον μετατρέψετε ώστε να δηλώνει το προσδοκώμενο.** (μον.4)

Γ4.γ. (Σωκράτης ἔφη) τὸν δὲ Ὀδυσσεά Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνη ἐγκρατῇ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὤν: **Να μετατρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ.** (μον.3)

Μονάδες 10